

3.9.2021

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Asia: Kirjallinen asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle asioista
- E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn
- U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunto

OAJ kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi koskien mainittuja tekoälyn käyttöä ja sääätelyä EU:ssa koskevia valtioneuvoston kirjelmää ja selvitystä.

Pidämme ensiarvoisen tärkeänä luoda EU:ssa globaalilla tasolla kilpailukykyinen toimintaympäristö tekoälyn kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi. Tämä toimintaympäristö nojaa ennen kaikkea innovaatioihin, tutkimukseen ja osaamiseen.

Komission ihmiskeskeinen ja luottamusta korostava lähestymistapa tekoälyyn, joka korostaa vapautta, ihmisarvoa ja yksityisyyden suojaa antaa hyvän periaatteellisen pohjan tekoälyn hyödyntämiseksi. Koska tekoälyn hyödyntämiseen ja käyttöön liittyy myös merkittäviä riskejä (turvallisuus, järjestelmien yhdenvertaisuus jne.), OAJ pitää esitettyä EU-tason sääntelyä tarpeellisena.

Myös koulutussektorilla on tunnistettavissa ns. korkean riskin kategoriaan kuuluvia tekoälyjärjestelmiä, joista väärin käytettyinä voisi aiheutua haittaa mm. perusoikeuksien ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumiselle. Näistä nostetaan asetuseronnoksessa esille muun muassa opiskelijavalintaan liittyvät järjestelmät. OAJ haluaa tuoda esille, että samat riskit liittyvät laajemminkin tekoälyn hyödyntämiseen arvioinnissa, jolla on aina yhteys myös valintoihin ja opinnoissa etenemiseen. Myös valtioneuvosto pohdiskelee kirjelmässään korkean riskin järjestelmän määritelmää, mikäli (esim. arvioinnissa) järjestelmän tarkoituksena on pääasiassa avustaa ja valmistella ihmiskäyttäjän päätöksentekoon liittyvää harkintaa. Korostamme, että arviointia koskevan päätöksenteon on aina oltava siihen koulutetun ammattilaisen, eli opettajan, käsissä. Mikäli arvioinnin osana lainkaan hyödynnetään tekoälyä, on käytettävän järjestelmän oltava aina sellainen, että arvioinnista päättävä opettaja kykenee aina arvioimaan järjestelmän tuottamaa tietoa. Arviointiinkin liittyvän päätöksenteon on oltava kaikilta osiltaan läpinäkyvää, mikä voi olla haaste tekoälyjärjestelmien osalta.

3.9.2021

Tutkimukseen panostaminen välttämätöntä tekoälyn mahdollisuuksien hyödyntämiseksi

Kuten valtioneuvosto toteaa, Euroopan teknologinen kilpailukyky perustuu digitaaliselle kehitykselle, innovaatioille sekä osaamiselle. Myös OAJ pitää tekoälyteknologioiden hyödyntämisen ja sille suotuisan EU-toimintaympäristön kannalta oleellisena panostuksia alan huippuosaamiseen ja TKI-toimintaan. Näitä panostuksia onkin vahvistettava.

Opettajien tekoälyosaaminen edellytys kansalaisten osaamisen vahvistamiselle

On myös selvää, että tekoälypohjaisten järjestelmien ja -teknologioiden hyödyntäminen asettaa niin työelämän kuin jokaisen kansalaisenkin osaamiselle uusia vaatimuksia, minkä vuoksi 'tarvittavan osaamisen vahvistaminen' on nähtävä huippuosaamista laajemmin. On huolehdittava kaikkien kansalaisten tekoälyosaamisesta ja -ymmärryksestä, jotka on nähtävä yleisinä kansalaistaitoina. Näiden hallinta laajasti yhteiskunnissa lisäävät tekoälyn hyödyntämisen turvallisuutta sekä kansalaisten yhdenvertaisuutta. Vaikka säätelyllä pyritäänkin ehkäisemään tekoälysovellusten haitallista (esim. manipulointi, tunteiden tunnistaminen, "deep fake") hyödyntämistä, on myös vahvistettava koulutuksen keinoin kansalaisten kriittistä ymmärrystä sekä "vastustuskykyä" tällaisille pyrkimyksille. Keskeinen ryhmä tekoälyyn liittyvän osaamisen vahvistamisessa ovat opettajat, joiden ymmärrystä tekoälystä, sen mahdollisuuksista ja siihen liittyvistä riskeistä, on systemaattisesti ja ensimmäisten joukossa vahvistettava.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö